

YAN LIANKE

**BABAMIN KUŞAĞI
VE BEN**

ÇİNCE ASLINDAN ÇEVİREN: LALE AYDIN TUNÇ

İçindekiler

Önsöz	7
-------------	---

Benim Çağım

1 İlkokul	11
2 Kızıl Köşkün Rüyası	20
3 İdam	28
4 Yazarlık.....	38
5 Issız Işık.....	41
6 Üniversite Giriş Sınavı.....	54

Babamı Özlüyorum

1 Toprağın Gölgeleleri	61
2 Ev İnşası	68
3 Dayak	75
4 Vefasızlık	80
5 Hastalık	83
6 Savaş.....	87
7 Kader	93
8 Günah	96
9 Borçları Ödemek.....	104
10 Hesaplaşma.....	110

Büyük Amcamın Ailesi

1 Karakter.....	113
2 Örgü Çorap.....	114
3 Favori Görülme.....	120
4 Patlama.....	122
5 Ev İnşası.....	127
6 Geline Değer Biçme.....	132
7 Saygınlık.....	136
8 Kumar.....	142
9 Kestirme Yolu Bulmak.....	146
10 Televizyon.....	152
11 Tiecheng.....	154
12 Lianyun.....	159
13 İstirahat.....	165
14 Cenaze İşleri.....	169
15 Ölümle Yüzleşme.....	175
16 Yolculuk.....	178

Dördüncü Amcam

1 Yaşama ve Hayat.....	183
2 Gömlek.....	186
3 Sessiz Gece.....	192
4 Bir Olay.....	196
5 Boyun Eğenler.....	201
6 Hasat Sonrası.....	207
7 Tren İstasyonunda.....	214
8 Memlekete Dönüş.....	218
9 Geri Dönüş.....	228
10 Duvarın İçi ve Dışı.....	231

Önsöz

Babamın kuşacağının hayattaki tüm mücadelesinin, gayretinin hatta talihsizliğiyle zarafetinin kaynağının günlük yaşamlarını idame ettirebilmek olduğunu, yaşlılık, hastalık ve ölüm telaşından geçtiğini bir anda anladım.

1 Ekim 2007'de, ulusal bayram tüm kasaba ve şehirlerde coşkuyla kutlanırken altmış dokuz yaşındaki dördüncü amcamın aniden vefat ettiğine, en kısa sürede memleketime dönmem gerektiğine dair telefonla art arda pek çok çağrı aldım. Apar topar Pekin'den Henan eyaletinin Song kasabasındaki cenazeye yetişmeye çalışırken babamla birlikte aynı kuşaktan dört kişinin, üç kardeş ve bir kuzen, hepsinin bu dünyadan göçüp gittiğini, biz gençleri terk ettiğini, bu fani dünyadan hiç umursamadan ayrılarak başka bir dünyaya huzuru bulmaya gittiklerini ancak anlayabilmişim.

Ertesi gün gece yarısı, cenaze çadırının içinde diz çöküp dördüncü amcamın tabutunun başında saygı nöbeti tuttum. Dışarıda ay parlak, yıldızlar seyrek, rüzgâr hafif, ağaçlar kıpırtısızdı. Tüm köy âdeta amcamın gidişiyle birlikte nefes almayı bırakmış gibiydi. Bu derin sessizliğin ardından, henüz uyumamış kız kardeşlerimden biri tabutun önündeki biten tütsüyü

değiştirdi ve biraz mahcup bir tonla, “Lianke Ağabey, onca kitap yazdın, neden bizim ailemizi de yazmıyorsun?” diye sordu.

“Babamızın kuşaağından kimse kalmadı şimdi. Üç kardeş hakkında yazsana.”

“Hem kendini ve çocukluęunu da yazarsın,” dedi.

O an hemen cevap vermedim kız kardeşime. Yazdıklarımın içten içe ailemle alakasız olduğunu hatta bu dünyadan bile bağımsız olduğunu düşünüyordum. Yazdıklarımınla ilgili kendimi suçlu, huzursuz, akli karışmış ve çaresiz hissettim. Babamın kuşaağını, kardeşlerimi, yeğenlerimi mutlaka yazmalıydım. İyi bir yazın ortaya çıkmasa bile en azından onların önemseyeceklerini biliyordum. Gece gündüz hiç durmadan, babamın kuşaağının yaşantısıyla kaderini sorgulamaya, kendi gençlik ve çocukluk yıllarımı araştırmaya, o yılların tozlu izlerini gözden geçirmeye başladım. Babamın kuşaağının hayattaki tüm mücadelesinin, gayretinin hatta talihsizliğiyle zarafetinin kaynağının günlük yaşamlarını idame ettirebilmek olduğunu, yaşlılık, hastalık ve ölüm telaşından geçtiğini anladım nihayetinde. Çektikleri acıyı ve tattıkları güzellikleri, çabayı ve kederi hayatlarını sürdürebilmek adına yaşıyorlardı. Üzerine çok düşündüm, sonunda onların nasıl bir yaşam sürdüklerini ve bu diyardan nasıl göçüp gittiklerini yazmaya karar verdim. Ne de olsa onlar tüm ömürlerini geçinebilmek, hayatta kalabilmek adına harcamışlardı ve işte ben de bu hayatları kaleme alacaktım. İyice düşününce, onlar hayatlarını geçinebilmek, yaşayabilmek uğruna harcadılar evet ama hâlâ o topraklar üzerinde yaşayan insanlar, onlar da bu amaç uğruna yaşamıyorlar mı? Kim maişet derdinden, yaşlılıkla ölümün kaçınılmaz yazgısından kurtulabilir ki? İşte tüm bunlar birçoğumuzun dünyaya gelme ve köklerine dönüşünün asli sebebidir.

Başka nereye kaçıp saklanabiliriz ki?

Benim Çağım

1

İlkokul

Çağın var olma sebebidir anılar. Bazıları bıçak yarası gibi iz bırakırken, bazıları süzülen bulutlar, esen rüzgâr ve yağın yağmur kadar olağandır. Hafif bir tat dışında hiçbir iz bırakmazlar.

11

Tam olarak ne zaman doğdum ve hangi yıl okula başladım bilmiyorum. Evimiz Orta Çin'in* fakir köylerinden birindeydi ve annemle babam genellikle ay takvimini kullanırlardı. Bazı zamanlarda miladi takvime göre tarih söylediklerinde köylüler şaşkınlıktan bakakalırlardı. Çin kırsalında zaman tıpkı takvimden koparılan yapraklar gibidir. Zamanın varlığını yaşanan belirli olaylar tayin eder. Olaylar çağın izleridir, tıpkı ihtiyar bir yüzdeki kırışıklıklar gibi.

O yılı özellikle önemli kılan sebep ikinci ablamla birlikte köy tapınağının içindeki okula başlamamızdı.

O yıl ikinci sınıfa geçme sınavlarından, sözelden altmış bir, sayısalda da altmış iki puan aldım. Altmış puan geçmek için yeterliydi. Bu puan geçmeme tam yetiyordu ve neyse ki bir üst sınıfa geçme barajımı aşmıştım. Fakat puanlarım yüzünden

* Henan, Hubei ve Hunan eyaletlerini içine alan coğrafi bölge. -çn

utanmış ve huzursuz hissediyor, anne babamla da köylülerle de yüzleşmekten çekiniyordum. Sanırım notlarımın bu kadar düşük olmasının sebebi, aynı sınıfta okuduğumuz ikinci ablamın notlarının benden oldukça yüksek olmasıydı. Onun sözel ve sayısal notları seksenlerin üzerindeydi. Düşünsenize, onun notları benimkilerden düşük olsaydı, doğal olarak benimkiler nispeten yüksek görünecekti.

İkinci ablama kıskançlıkla karışık bir nefret duymaya başladım.

Evin en küçüğü olmayı fırsat bilerek, annemle babama ikinci ablam hakkında kötü kötü şeyler söylemeye başladım. Eşyalarını sakladım, kaybettiğini düşünerek her yere bakınır, ortalığı altüst eder ve hiçbir iz bulamazdı. Kaybettiği eşyalar yüzünden ne zaman annemle babam onu azarlasa ağlamaya başlardı ve ben de tam da bu anlarda onun için endişelenmiş kardeş rolü yaparak eşyayı sakladığım yerden çıkarırdım.

12 İkinci sınıfa geçmeden önceki kış çok çetin geçmişti. Fener Festivali* yeni bitmişti. Ablam okul çantasını kaybetmiş, kan ter içinde kaybettiği çantasını arıyordu. Annem tam onu döveceği sırada, uzun uğraşlar ve güçlükler sonunda ama aslında hiç de zorluk çekmeden, çantayı yatağının başucundan çıkarıp ablam için buldum. Ablam çantayı bulduğunu görünce benden iyiden iyiye şüphelenmeye başlamıştı fakat elinde herhangi bir kanıtı da yoktu. Abla kardeş bir süre atıştıktan sonra ablam çaresizce, teşekkür niyetine bana bir *mao*** verdi.

O bir *mao* ile sokaktan susamlı çörek aldım. Bugün bile anımsarım o susamlı çöreğin tadını, kokusu da hâlâ burnumda tüter. Öyle lezzetliydi ki tadı mest etmeye yetiyordu.

Susamlı çöreğin tadı her ne kadar güzel olursa olsun, sonunda tekrar okula gitmem gerekiyordu. İkinci sınıfta ablamlarla

* Çin takvimine göre ilk ayın on beşinci gününde kutlanan bayram. -çn

** Mao, Çin resmi parası yuanın onda biridir. -çn

yine aynı sınıfta olacak olmamın vermiş olduğu tarifsiz bir gerginlik yaşıyordum. Bu yüzden okulun ilk günü bilerek okula geç kaldım. Uzun süre okulun dışında boş boş gezindim. Sanki rakibinden korkusundan ringe çıkmaya cesaret edemeyen korkak bir boksör gibi, ringin ardında umulmadık, sürpriz bir şeyin gerçekleşmesini bekliyordum.

Ve gerçekten de umulmadık bir şey oldu.

O sabah, güneş tüm dünyanın ışığını yansıtan bir ayna gibi kıştan kalma karın üzerinde ıslıl ıslıl parlıyordu sanki. Öğretmen ve öğrenciler okulun bahçesindeki karı temizleyip sınıfa girdikten uzun bir süre sonra ders zili can sıkıcı bir şekilde çaldığında, ben ancak sınıfın kapısına varmıştım. Tesadüfen tam da bu sırada, büyüleyici kokusuyla, ince ve nazik, güzel bir kadın öğretmen göründü. Yanıma gelip önce adımı sordu, sonra beni başka bir sınıfın önüne getirerek artık onun sınıfına geçirildiğimi söyledi. Ablamla ayrı sınıflarda eğitim görmemizin ikimiz açısından daha gayretli çalışmamız için olduğunu ve daha iyi seviyelere gelebileceğimizi söyledi.

O an, Tanrı'ya nasıl teşekkür edeceğimi bilemedim. Kader ve hayatın bu kadar çok tesadüfe ve şansa gerek duyduğunu bilmiyordum. Öğretmenimin güzel bir manzaranın mevsimleri selamlaması gibi incelikle ve merhametle kalplere girdiğini düşünmüştüm. O an, okuluma eğitimim için duyduğum minnet, bir çocuğun kalbindeki sıcacık, şeffaf ve sade ışık gibi, neredeyse gerçeküstüydü. Görünen o ki şansım o gün dönmüş, talihsizlikler de o zaman gömülüp gitmişti.

Bugün hayatımın o dönemki perdesini araladığımda ilk gördüğüm tam da o günkü sahnedir.

Öğretmen beni sınıfa sokarak ilk sıranın ortasına oturmamı söyledi. Sıra arkadaşım ise alışlagelenin aksine ne bir erkek ne de bir köylü kıızıydı, düzgün giyimli, beyaz tenli, oyuncak bebek gibi kilolu bir kızdı. Bu kadarla kalsa yine iyiydi fakat sıraya oturur oturmaz sıranın tam ortasına kurşunkalemle bir çizgi

çizdi ve şehirlilerin kullandığı doğal süt yumuşaklığındaki ses tonuyla bana, yazı yazarken ikimizin de bu çizgiyi geçmemesi ve dirseklerimizin birbirine dokunmaması gerektiğini söyledi.

Bu altmışlı yılların ortalarındaydı. Tıpkı yetmişli yıllardaki uyanışın aslında altmışlı yıllarda olması gibi benim uyanışım da, örneğin özsaygım, kadın-erkek ve şehir-kırsal anlayışım, aynı zamanda devrime olan saygım, büyük ölçüde bu zamanlarda başlamıştı. O dönem, okul derslerimde ikinci ablam yüzünden gergin değildim, fakat beni daha çok bunaltan başka bir gerginlik ve telaş kaynağı vardı. Soyadı Zhang'dı.* O şişman şehirli kızın ailesinin devrimle bazı ilişkileri var gibi görünüyordu ve Luoyang şehrindeki işlerinden, bizim köyümüzdeki bir ticari toptan satış bölümüne atanmışlardı. Böylelikle, o benim kaderimdeki ilk rastlantım, şansım ve şimdiye kadar unutamadığım aydınlanmam ve minnetim oldu.

14 Dersleri çok iyiydi, her hafta sınavlardan doksan üzeri notlar alıyordu. Bu sadece derslerimizdeki farkı kanıtlamakla kalmıyor, aynı zamanda hep var olan şehir ile köy arasındaki farkı da kanıtlıyordu. Masanın ortasına çizdiği çizgi, yalnızca haklı olduğunu değil, aynı zamanda mantıklı olduğunu da gösteriyordu. Hatta mantıklı olmakla kalmayıp derin imalar da içeriyordu. Derslerime onun yüzünden mi yoksa köylü bir erkek çocuğunun özsaygısı ve şehir ile kırsal arasındaki acınası köylü saygınlığından dolayı mı çok çalıştım bilmiyorum. Fakat sebep her ne olursa olsun derslerime gizliden gizliye daha çok çalışmaya başladım. Öğretmenimiz güzel, uzun, zayıf ve biraz da solgundu. Üstelik giderek daha da solgunlaşıyordu. Öğrenciler onun hepatit olduğunu, hatta hastalığının bulaşıcı olabileceğini söylüyorlardı. Ona biraz yaklaşırsan ya da soluduğu havayı içine çeksen o hastalığın mutlaka sana da bulaşacağını söylerlerdi.

* Çinde soyadları isimlerden önce gelir ve insanlar birbirlerine soyadlarıyla hitap ederler. -çn

Sınıf arkadaşlarım öğretmenimizin odasında sık sık Çin ilacı kaydattığını gördüklerini, bazı beyaz haplar da içtiğini söylediler.

Sınıfta ilk sırada oturan sınıf arkadaşlarım, öğretmenimiz derse gelince, ondan kaçınarak arka sıralara giderlerdi. Ama ben öyle yapmadım. En ön sırada oturmayı seviyordum, hemen onun burnunun dibinde oturup kafamı her kaldırdığımda soluk ama kavun şeklindeki güzel yüzünü seyrediyordum. Çince ve matematik anlatışını, şehirdeki öğretmen okulunda okuduğu zamanlara dair anılarını dinlemeyi seviyordum. Yanımda oturan oyuncak bebekle tek kelime etmez, sınır çizgisini aşmamaya dikkat eder ve bu durumdan hoşlanırdım. İçten içe o oyuncak bebeğin notlarına yetişebilmek, onunla aramdaki şehirlü köylü farkını azaltmak için, tüm gün hasta öğretmenimin önünde oturmakla kalmaz, bir de ödevimi alıp öğretmenin odasına gidip ona yüz yüze sorular sorma cesaretinde bulunurdum.

Öğretmenin ilaç içtiğini ben de gördüm. Gerçekten de beyaz renkli Batı haplarıydı.

Öğretmen bana, “Bulaşmasından korkmuyor musun?” diye sordu.

Başımı salladım.

Öğretmen gülerek uzun uzun başımı okşadı. Yıllar sonra, Hint filmi *Avare*'yi izlemiştim; filmde cesur bir genç vardı ve cesaretinden dolayı güzel başrol oyuncusu kadın tarafından aniden yanağından öpülmüştü. Başrol kadın oyuncu avare avare uzaklaştıktan sonra, genç oyuncunun yanağını uzun süre hasretle okşadığı o sahne bana hep güzel öğretmeni tarafından başı okşanan çocuğun yaşadığı hissi anımsatır. O zamanki baş okşama, derslerimin daha iyi olmasını sağlamıştı. Ara sınavlarda, oyuncak bebeğe benzeyen sıra arkadaşım, sözel ve sayısal sınavlarından ortalama doksan dört alarak tüm sınıfta birinci, ben ise ortalama doksan üç alarak ikinci olmuşum.

Bu puan ikinci ablamın notlarından bile yüksekti. Sıra arkadaşımın ise bir puan eksikti.

Yalnızca bir puan.

Aslında, ders çalışmak çok da zor bir şey değildi. Onunla aramdaki bir puanlık farkın, pencereye yapıştırılan kâğıt kadar ince olduğunu hissettim. Derslerde onu geçersen, sınıfta hatta tüm okulda birinci olacağımı sanıyordum ve hırsla başaracağım o gün çok yakındı. Doğruyu söylemek gerekirse, o yıl yaz tatili çok sıkıcı ve anlamsız geçmiş, bir gün âdeta bir yıl kadar uzun sürmüştü. Okulların açılmasını, öğretmenimin yanı başında oturmayı, anlattıklarını büyük bir ciddiyetle dinlemeyi dört gözle bekledim. Yeni bir sınava girecek olmayı mutlu bir evlilik gibi bekliyordum.

Ama sonunda okulun açıldığı o gün, öğretmenim artık benim öğretmenim değildi.

Başka yere tayin edilmişti.

Duyduğuma göre evlenip şehre taşınmıştı. Sanırım kocası ilçede tanınmış bir memurdu. Neyse ki sıra arkadaşım hâlâ aynıydı. Okullar açıldığında, bana gizlice kırmızı deri bir defter bile hediye etmişti. O defter benim o dönemki hazinem ve hatıram oluvermişti. O dönemi ve şehir ile kırsal arasındaki uçurumu anlamamın başlangıcı ve pratiğiydi. Ayrıca bir sonraki sınavda onun kendinden emin hâlini ve beklentisini aşmakta kararlıyım. Hâlâ sıkı çalışıyordum, ödevlerimi vaktinde bitiriyordum, hâlâ saf ve masumdum. Yeni sınıf öğretmenimizin başımızda olduğu süre zarfında da çok çalışıp gayret gösterdim. Hatta sözel derslere sonradan eklenen *Başkan Mao'dan Seçme Sözler* ek dersine yorgunluk nedir bilmeden çalıştım. Öğretmen öğrencilerden sadece bir kere okumasını isterken, ben gayretle ezberledim, öğretmen ezber yapılmasını istediğinde ise ben ezberlemekle kalmayıp üç beş kere yazdım.

Yeni öğretmen erkek, orta yaşlarda, sade ve taşralıydı ve önceki öğretmenimle mukayese ettiğimde bir farkı daha göze çarpıyordu: Öğrencilerden ders çalışmalarını isterken, kesinlikle kadın öğretmenimiz gibi sürekli test ve sınav yapmazdı. Ben

o zamanlar sınavı, tıpkı başlangıç çizgisinde yay gibi gerilmiş, koşmaya hazır sporcu gibi beklerdim. Çoktan eğilmiş, bacaklarımı bükmüş, başlangıç silahının ateş edilmesini bekliyordum. Yayından fırlatılmış bir ok gibi rakibimi yakalamak, bana ait olan birinciliğe ulaşmak için fırlamaya hazırdım. Rakibim ise ne ablam ne de diğer sınıf arkadaşlarımdı. Rakibim Batı tarzlı, temiz, açık tenli ve tombul sıra arkadaşımdaydı. Konuşurken tatlı bir sesi ve düzgün bir Çincesi vardı, köydeki çocuklar gibi belli belirsiz aksanı yoktu. Biz köylü çocukları gibi baştan savma, yırtık pırtık giyinmezdi, düzgün ve parlak beyaz dişleri vardı. Baştan aşağı tertemiz, Batı tarzında ve ancak şehirlilerin giyebileceği türden giysiler giyerdi.

Onunla aramızda sadece bir puan fark vardı.

Yalnızca bir puan.

Aradaki bu bir puan farkı kapatabilmek için tüm dönem gayret ettim.

Nihayet dönem sonu geldi.

Nihayet yeniden sınav olacaktık.

Sonunda, öğretmen ertesi gün sınav olacağı duyurusunu yaptı, öğrencilerden dolmakalem ile mürekkep getirmesini istedi, akşam güzelce uyumalarını tembihledi.

Tüm gece uyuyamadım. Ertesi gün sınav olacağını düşününce, sanki memuriyet sınavına girecekmişim gibi hissediyordum. O zamanlar henüz hiç tecrübe etmediğim aşka benzer bir heyecan, ertesi gün okula gidene kadar tüm gece bana eşlik etmişti. Sınıfın dışındaki gün ışığı, kocaman ve yuvarlaktı, pencereden sınıfa doğru süzülüyordu. Zhang Zhiche'nin güzelliği, güneşin altındaki göl gibi aydınlattı sınıfı. Okulumuzun bulunduğu koca tapınaktaki ahşap kirişler üzerinde yer alan Bodhi-sattva heykelleri, belirgin bir şekilde tavana ve duvara yansıyor. Öğretmen kürsüden bize bakıyordu. Başımı çevirip sıra arkadaşşıma baktım, bakışlarından biraz heyecanlı olduğunu ve onu geçebileceğim endişesi taşıdığını gördüm.